
Η ποινική νομοθεσία για τα ναρκωτικά και η εφαρμογή της στην δικαστηριακή πρακτική.

**Κώστας Κοσμάτος
Δ.Ν., Δικηγόρος
Ειδικός Επιστήμονας Νομικής Δ.Π.Θ.
kkosmato@law.duth.gr**

Τα τελευταία χρόνια σε διεθνές επίπεδο λαμβάνονται πολυποίκιλα μέτρα ενάντια στην «μάστιγα των ναρκωτικών», τα οποία λαμβάνουν τον χαρακτήρα ενός «διακηρυγμένου πολέμου ενάντια στα ναρκωτικά». Τα ναρκωτικά άλλωστε περιλαμβάνονται (μαζί με την τρομοκρατία και το οργανωμένο έγκλημα) στους βασικούς στόχους καταπολέμησης σε διεθνές και εθνικό επίπεδο. Ο πόλεμος αυτός εμφανίζεται στην πράξη στο διεθνές και εθνικό θεσμικό πλαίσιο, με κύρια χαρακτηριστικά την συντονισμένη δράση σε επίπεδο: α) αστυνομικής συνεργασίας, β) ομογενοποίησης αυστηρότερης νομοθεσίας που αφορά τους δράστες εγκλημάτων διακίνησης ναρκωτικών σε όλα τα επίπεδα (απειλή και έκτιση της ποινής), γ) κάμψης δικαιωμάτων του κατηγορουμένου έναντι της ασφάλειας (όπως λ.χ. αστυνομική παγίδευση).

Είναι χαρακτηριστικό ότι στην χώρα μας πάνω από το μισό του σωφρονιστικού πληθυσμού στα ελληνικά σωφρονιστικά καταστήματα έχει καταδικαστεί για έγκλημα του νόμου περί ναρκωτικών, ενώ η συντριπτική πλειοψηφία από το 1/3 των προσωρινά κρατουμένων κατηγορείται για έγκλημα του νόμου περί ναρκωτικών.

Το νομοθετικό πλαίσιο για τα ναρκωτικά στην χώρα μας διέπεται από τον πρόσφατο Ν. 3459/2006 - ΦΕΚ Α'/103/25.5.2006 «Κώδικας Νόμων για τα Ναρκωτικά (Κ.Ν.Ν.)», ο οποίος στην ουσία κωδικοποιεί τον γνωστό ν. 1729/1987 με τις τροποποιήσεις του, καθώς και όλες τις διάσπαρτες διατάξεις που αφορούν στα ναρκωτικά.

Το άρθρο 1 του Ν. 3459/2006 ορίζει την έννοια των ναρκωτικών ουσιών, αναφέροντας ότι «1. Ναρκωτικά, κατά την έννοια του νόμου αυτού, είναι ουσίες τεχνητές ή φυσικές που δρουν στο κεντρικό νευρικό σύστημα και προκαλούν εξάρτηση του ατόμου από αυτές. 2. Οι ουσίες που υπάγονται στα ναρκωτικά περιλαμβάνονται ιδίως στους παρακάτω τέσσερις πίνακες Α', Β', Γ' και Δ'».

Στη νομοθεσία περί ναρκωτικών οι διακρίσεις των εγκλημάτων που τιμωρούνται τυποποιούνται με βάση:

α) το στοιχείο της αποκλειστικής χρήσης (άρθρο 29 παρ. 1 ν. 3459/2006) ή της περαιτέρω διακίνησης της ναρκωτικής ουσίας (20, 21, 23 ν. 3459/2006) και

β) το στοιχείο της εξάρτησης του κατηγορουμένου (άρθρα 30 και 31 ν. 3459/2006).

Οι δύο κατά τα παραπάνω τυποποιήσεις διαφοροποιούν την ποινική αντιμετώπιση του κατηγορουμένου και διαμορφώνουν αντίστοιχα πλαίσια ποινών.

A) Χρήση

Στο άρθρο 29 του ν. 3459/2006 τυποποιείται το αδίκημα της χρήσης ναρκωτικών ουσιών και της προμήθειας για ίδια χρήση, το οποίο εγείρει σοβαρά ζητήματα Ένα από τα βασικά ζητήματα που έχουν τεθεί σχετικά με την αντιμετώπιση του φαινομένου των ναρκωτικών αποτελεί η ορθότητα της ποινικοποίησης της χρήσης. Και τούτο, διότι πέρα από αντεγκληματικές σκοπιμότητες ορθά υποστηρίζεται ότι η χρήση ναρκωτικών δεν εμπίπτει στην έννοια της «πράξης» (κατά τα άρθρα 14 Π.Κ. και 7 παρ. 1 του Συντάγματος), αλλά αποτελεί ουσιαστικά αυτοπροσβολή.

Πάντως σύμφωνα με την διάταξη αυτή «Όποιος για δική του αποκλειστικά χρήση προμηθεύεται ή κατέχει με οποιονδήποτε τρόπο ναρκωτικά σε ποσότητα, που αποδεδειγμένα εξυπηρετεί αποκλειστικά τις δικές του ανάγκες ή κάνει χρήση τους ή καλλιεργεί φυτά κάνναβης σε αριθμό ή έκταση που δικαιολογούνται μόνο για δική του αποκλειστική χρήση, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρις ενός (1) έτους». Στα θετικά της πρόβλεψης που αφορά την απλή χρήση θα πρέπει να προστεθούν: α) η μη καταχώρηση καταδικαστικών αποφάσεων της χρήσης ναρκωτικών ουσιών στα αντίγραφα των δελτίων ποινικού μητρώου, εκτός αν μέσα σε πέντε (5) χρόνια από τη δημοσίευση της αμετάκλητης καταδικαστικής απόφασης επακολουθήσει αμετάκλητη καταδίκη για την ίδια πράξη (άρθρο 29

παρ. 2 ν. 3459/2006) και β) η δικαστική άφεση της ποινής στις περιπτώσεις όπου κριθεί ότι η πράξη ήταν τελείως συμπτωματική και δεν είναι πιθανό να επαναληφθεί, αφού εκτιμηθούν οι περιστάσεις κάτω από τις οποίες τελέστηκε η πράξη και η προσωπικότητα του δράστη (άρθρο 29 παρ. 3 ν. 3459/2006). Τέλος ειδική πρόβλεψη υπάρχει για τις περιπτώσεις όπου χρήστης παρέχει σε άλλον χρήστη μέρος της ποσότητας που προμηθεύτηκε για ιδία χρήση, ωστόσο η ποινή που προβλέπεται στην περίπτωση αυτή είναι φυλάκιση τουλάχιστον έξι (6) μηνών (άρθρο 29 παρ. 4 ν. 3459/2006).

Όπως μπορεί να διακρίνει κανείς η κρίση για την υπαγωγή του δράστη στην διάταξη για την προμήθεια για ιδία χρήση ή για διακίνηση είναι δυσχερής. Ας δούμε τα εξής παραδείγματα: α) χρήστης αγοράζει/προμηθεύεται 0,5 γρ. ηρωίνης ή χασίς, β) χρήστης αγοράζει (επειδή έχει χρήματα την συγκεκριμένη χρονική στιγμή) 20 γρ. ηρωίνης (για να μην ψάχνει συνεχώς) σε μία ποσότητα (ενιαία), ενώ παράλληλα έχει σπίτι του ζυγαριά για να χωρίσει την ενιαία ποσότητα για την καθημερινή του χρήση. Η απάντηση στα παραπάνω ερωτήματα δεν είναι ομοιόμορφη και η δικαστική κρίση δεν είναι ενιαία (εκτός της πρώτης περίπτωσης). Οι δικαστικές αποφάσεις που έχουν κατά καιρούς εκδοθεί δεν αντιμετωπίζουν με τον ίδιο τρόπο τα παραπάνω ζητήματα. Βεβαίως ο νόμος κάνει λόγο ότι «Η διαπίστωση της εξυπηρέτησης της δικής του αποκλειστικά ανάγκης για τη συγκεκριμένη ουσία γίνεται με συνεκτίμηση του είδους, της ποσότητας και της καθαρότητας της ουσίας, καθώς και των διαγνωστικών στοιχείων που αναφέρονται στο άρθρο 30» (άρθρο 29 παρ. 1 εδ. β' ν. 3459/2006). Είναι σαφές ότι αφήνεται στον δικαστή το δύσκολο έργο να προσδιορίσει από τα παραπάνω στοιχεία την ποινική μεταχείριση του δράστη, η οποία ποικίλει από μια απλή πλημμεληματική παράβαση μέχρι την ισόβια κάθειρξη. Στο πλαίσιο αυτό σημαντική θα ήταν η υλοποίηση της πρόβλεψης του άρθρου 29 παρ. 1 εδ. β' ν. 3459/2006, όπου «Με απόφαση του Υπουργού Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης μπορεί να προσδιορίζονται τα όρια ποσότητας της κάθε επί μέρους ναρκωτικής ουσίας, που θεωρείται ότι καλύπτει τις ανάγκες ενός χρήστη, έστω και εξαρτημένου, για ορισμένο χρόνο», αρκεί να προβλέπει ρεαλιστικά και κατά το δυνατόν αντικειμενικά κριτήρια.

B) Εξάρτηση

Ο ν. 3459/2006 ορίζει την εξάρτηση στην παρ. 1 του άρθρου 30 «όσοι απέκτησαν την έξη της χρήσης ναρκωτικών ουσιών και δεν

μπορούν να την αποβάλλουν με τις δικές τους δυνάμεις, υποβάλλονται σε ειδική μεταχείριση κατά τους όρους του νόμου αυτού». Είναι φανερό ότι ο ερμηνευτής και ο εφαρμοστής του νόμου χρειάζονται σαφέστερα και επιστημονικώς έγκυρα κριτήρια για να αναγνωρίσουν μια ψυχική κατάσταση που διαφοροποιεί τις έννομες συνέπειες. Τα κριτήρια που υιοθετεί ο νόμος ορίζονται στην Υπουργική Απόφαση Α2β/οικ. 3982 (Κοινωνικών Ασφαλίσεων) της 7.10/4.11.87 (ΦΕΚ Β' 577) «Ενιαία επιστημονικά κριτήρια για τη διάγνωση της εξάρτησης».

Να σημειωθεί ότι η διαφοροποίηση στην ποινική μεταχείριση του κατηγορουμένου που αναγνωρίζεται ή όχι από το δικαστήριο ως εξαρτημένος είναι ιδιαίτερα σημαντική: οι ίδιες κακουργηματικές πράξεις διακίνησης για τον μη εξαρτημένο δράστη απειλούνται με πλαίσιο ποινής κάθειρξης τουλάχιστον δέκα (10) ετών έως και ισόβια κάθειρξη (οι επιβαρυντικές περιστάσεις του άρθρου 23 ν. 3459/2006), ενώ για τον εξαρτημένο δράστη απειλούνται με πλαίσιο ποινής είτε φυλάκισης έως πέντε έτη (άρθρο 30 παρ. 4 περ. β' ν. 3459/2006) είτε κάθειρξης με ανώτατο όριο δέκα (άρθρο 30 παρ. 4 περ. β' ν. 3459/2006) ή είκοσι έτη (άρθρο 30 παρ. 4 περ. γ' ν. 3459/2006). Ενδεικτικά θα πρέπει να αναφερθεί ότι η κατοχή μιας ποσότητας ναρκωτικών μπορεί να διαλάβει κατηγορίες όπου η δικαιοδοτική κρίση να κυμανθεί από την ατιμωρησία του κατηγορουμένου (π.χ. κρίση ότι πρόκειται για κατηγορούμενο εξαρτημένο και η ποσότητα που κατέχει εξυπηρετεί αποκλειστικά δικές του ανάγκες, άρθρα 29 παρ. 1 και 30 παρ. 4 α' ν. 3459/2006) μέχρι την επιβολή ισόβιας κάθειρξης (π.χ. κρίση ότι πρόκειται για κατηγορούμενο εξαρτημένο και η ποσότητα που κατέχει εξυπηρετεί αποκλειστικά δικές του ανάγκες, άρθρα 29 παρ. 1 και 30 παρ. 4 α' ν. 3459/2006) (π.χ. κρίση ότι πρόκειται για κατηγορούμενο μη εξαρτημένο υπότροπο ή που δρα κατ' επάγγελμα και σκοπός περαιτέρω διακίνησης της κατεχόμενης ποσότητας, άρθρο 23 ν. 3459/2006).

Ο ουσιαστικός ρόλος που διαδραματίζει το στοιχείο της εξάρτησης του κατηγορουμένου, κατά τα παραπάνω είναι εμφανής. Βασικό αποδεικτικό στοιχείο για την κατάφαση ή μη της εξάρτησης του κατηγορουμένου αποτελεί η έκθεση πραγματογνωμοσύνης, η οποία θα πρέπει να περιέχει όλα τα στοιχεία που απαιτεί η υπ' αριθμ. Α2 Β/3892/1987 απόφαση του Υπουργού Υγείας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Θα πρέπει να αναφερθεί ότι η παραπάνω Υπουργική Απόφαση περιλαμβάνει εννέα (9) κριτήρια, ενώ ο εξεταζόμενος-

κατηγορούμενος χαρακτηρίζεται ως εξαρτημένος από τις ναρκωτικές ουσίες όταν πληροί τρία (3) από τα κριτήρια αυτά (ρητή αναφορά στο άρθρο 2 της Υπουργικής Απόφασης). Περαιτέρω η έκθεση πραγματογνωμοσύνης –στις περιπτώσεις όπου αποφαίνεται ότι ο κατηγορούμενος είναι εξαρτημένος- θα πρέπει να αναφέρει το είδος της εξάρτησης (σωματική ή ψυχική) κι αν είναι δυνατόν το βαθμό της, το συνήθως χρησιμοποιούμενο ναρκωτικό (εξαρτησιογόνο), την ημερήσια δόση, την κατάλληλη θεραπευτική αγωγή (άρθρο 30 παρ. 3 ν. 3459/2006).

Είναι αυτονόητο ότι η ιατροδικαστική έκθεση/πραγματογνωμοσύνη δεν είναι δεσμευτική για το δικαστήριο - κατά ρητή πρόβλεψη του νόμου, άρθρο 30 παρ. 2 εδ. α' ν. 3459/2006, αλλά και σύμφωνα με την αρχή της ηθικής απόδειξης κατ' άρθρο 177 ΚΠοινΔ-, ωστόσο η χρησιμότητά της ως αυτοτελούς αποδεικτικού μέσου είναι αναμφισβήτητη, στο βαθμό όπου η κρίση περί της εξάρτησης του κατηγορουμένου στηρίζεται σε στοιχεία που άπτονται κυρίως της ιατρικής επιστήμης.

Τα ζητήματα που προκύπτουν στην πράξη στις υποθέσεις περί ναρκωτικών που εκδικάζονται από το Εφετείο Θεσσαλονίκης αφορούν τόσο στην σύνταξη της έκθεσης πραγματογνωμοσύνης, αλλά -και κυρίως- στην δικαστική κρίση σχετικά με το ζήτημα της εξάρτησης του κατηγορουμένου.

Σε σχέση με την έκθεση πραγματογνωμοσύνης που συντάσσεται από το Εργαστήριο Ιατροδικαστικής και Τοξικολογίας του Α.Π.Θ. θα πρέπει να σημειωθούν τα εξής:

α) Δεν γίνεται αναφορά και αξιολόγηση για το εάν ο κατηγορούμενος πληροί (και ποια) από τα εννέα (9) κριτήρια της Α2 Β/3892/1987 Υπουργικής Απόφασης, καθώς σημειώνεται επί λέξει ότι «...σε σχέση με τα υπ' αριθμ. 1,2,3,4,5,6,7,8,9 υπ' αριθμ. Α2 Β/3892/1987 Υπουργικής Απόφασης κριτήρια έγιναν οι σχετικές ερωτήσεις και οι απαντήσεις που μας εδόθηκαν είναι υποκειμενικές και δεν μπορούν να αξιολογηθούν, ελεγχθούν ή επαληθευτούν από εμάς...».

β) Για την διαπίστωση της χρήσης ναρκωτικών και της εξάρτησης του κατηγορουμένου γίνεται αναφορά αποκλειστικά σε στοιχεία ενδοφλέβιας και όχι άλλου τύπου χρήση (π.χ. εισπνεόμενη, με καπνό).

γ) Εκφέρονται κρίσεις ασαφείς και συχνά μη ερμηνεύσιμες -

χωρίς παράλληλα να εξειδικεύεται και να οριοθετείται η έννοιά τους- τόσο σχετικά με τα σημεία στερήσεως του κατηγορουμένου (όπως «ήπια», «ηπιότατα», «υποσημειούμενα», «μόλις υποσημειούμενα»), και ακολούθως στο συμπέρασμα που διατυπώνεται σχετικά με την εξάρτηση όπου αναφέρεται ότι ο κατηγορούμενος «δύναται (ή δεν δύναται) να χαρακτηριστεί τοξικομανής ως εμφανίζων (ή ως μη εμφανίζων) σημεία στερήσεως», ενώ αναφέρονται συχνά παράλληλα αόριστες, γενικές και μη ασφαλείς προς κρίση φράσεις, όπως «μάλλον δύναται», «ίσως δύναται» ή «ίσως μάλλον δύναται».

Υπό το παραπάνω πλαίσιο καθημερινά στο Εφετείο Θεσσαλονίκης εκδίδονται αποφάσεις για πράξεις του νόμου περί ναρκωτικών, οι οποίες καταλήγουν σε διαφορετικές κρίσεις για την εξάρτηση του κατηγορουμένου, παρά το γεγονός ότι οι αντίστοιχες ιατροδικαστικές εκθέσεις/πραγματογνωμοσύνες (οι οποίες εκδίδονται από την ίδια υπηρεσία) περιλαμβάνουν -πολλές φορές- τα ίδια χαρακτηριστικά (π.χ. ιατροδικαστική έκθεση που καταλήγει στο συμπέρασμα ότι ο κατηγορούμενος «μάλλον δύναται να χαρακτηριστεί ως τοξικομανής» άλλοτε ερμηνεύεται υπέρ και άλλοτε κατά της εξάρτησης του κατηγορουμένου).

Με τα δεδομένα αυτά παρατηρείται ότι η κρίση των δικαστηρίων για το στοιχείο της εξάρτησης του κατηγορουμένου είναι επισφαλής και συχνά οδηγείται στην θέση (επί τη βάσει της διατύπωσης της ιατροδικαστικής έκθεσης) ότι δεν πρόκειται για εξαρτημένο κατηγορούμενο, με αποτέλεσμα να επιβάλλονται δυσανάλογες ποινές.

Τόσο η νομοθεσία για τα ναρκωτικά, όσο και η πρακτική της εφαρμογή εμφανίζουν αρκετά προβλήματα. Η αμιγώς κατασταλτική πολιτική που ασκείται για το ζήτημα των ναρκωτικών είναι σαφές ότι δεν έχει φέρει αποτελέσματα: αύξηση των χρηστών και εξαρτημένων, υπερπληρότητα των σωφρονιστικών καταστημάτων, έλλειψη θεραπευτικής οπτικής με στόχο την απεξάρτηση.

Η προσέγγιση του ζητήματος των ναρκωτικών απαιτεί μεθοδολογία και αναλυτικό σχεδιασμό, ουσιαστικό κοινωνικό διάλογο, αφομοίωση εμπειριών, αλλαγή στάσεων και αντιλήψεων, τόλμη αλλά και πολιτική/ιδεολογική θέση, χαρακτηριστικά τα οποία η ελληνική

Πολιτεία (και κοινωνία) φαίνεται να μην έχει την βούληση να αξιοποιήσει και να χρησιμοποιήσει.